

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2023.2.20>

ПРАВО ДО ОПІЕКИ ЗДРОВОТНЕЙ І РОЛЯ ОРГАНІВ РАДИ ЕУРОПИ В ЯГО ЗАГВАРАНТОВАНИ: ІСТОРИОГРАФІА СТУДІЇВ УКРАЇНСЬКИХ

Vladyslav Kostrov

aspirant Katedry Prawa Konstytucyjnego

Narodowego Uniwersytetu "Odeska Akademia Prawnicza" (Odessa, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0001-9932-9831

kostrov@ukr.net

Adnotacja. Celem artykułu jest analiza dwóch prac ukraińskich badaczy w celu znalezienia wniosków i propozycji, które będą przydatne nie tylko dla specjalistów w dziedzinie teorii państwa i prawa (w tym autorów tych prac), ale także dla konstytucjonalistów. Autor podsumowuje, które zapisy w monograficznych opracowaniach znanych ekspertów w dziedzinie teorii państwa i prawa I.Y. Seniuty i Y.Y. Shvetsa na temat problematyki prawa do opieki zdrowotnej są ważne dla badań konstytucyjno-prawnych (w tym argumentacja znaczenia ustawodawstwa konstytucyjnego dla dziedziny prawa medycznego; rozwój aspektów aksjologicznych, a mianowicie badanie takich wartości jak zdrowie jednostki i zdrowie publiczne; badanie ochrony praw pacjentów przez Europejski Trybunał Praw Człowieka i inne).

Słowa kluczowe: prawo do ochrony zdrowia, prawo do opieki medycznej, prawo do życia, prawa socjalne, prawa konstytucyjne, prawa człowieka, aksjologia konstytucyjna.

THE RIGHT TO HEALTH CARE AND THE ROLE OF THE COUNCIL OF EUROPE BODIES IN GUARANTEEING IT: HISTORIOGRAPHY OF UKRAINIAN STUDIES

Vladyslav Kostrov

Postgraduate Student at the Department of Constitutional Law

Odesa Law Academy National University (Odessa, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0001-9932-9831

kostrov@ukr.net

Abstract. The purpose of the article is to study the two works of Ukrainian researchers in order to find those conclusions and proposals that will be useful not only to specialists in the theory of the state and law (including the authors of these works), but also to constitutional scholars. The author summarizes, which provisions in the monographic studies of well-known specialists in the theory of the state and law, I.Ya. Senyuty and Yu.Yu. Shvets exactly regard the issues of the right to health care are important for constitutional research (including the argumentation of the importance of constitutional legislation for the field of medical law; the development of axiological aspects, namely the study of such values as individual health, as well as public health; research on the protection of patients' rights by the European Court of Human Rights and others).

Key words: right to health care, right to medical care, right to life, social rights, constitutional rights, human rights, constitutional axiology.

ПРАВО НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я ТА РОЛЬ ОРГАНІВ РАДИ ЄВРОПИ У ЙОГО ГАРАНТУВАННІ: ІСТОРИОГРАФІА УКРАЇНСЬКИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Владислав Костров

аспірант кафедри конституційного права

Національного університету «Одеська юридична академія» (Одеса, Україна)

ORCID ID: 0000-0001-9932-9831

kostrov@ukr.net

Анотація. Метою статті є дослідження двох праць українських дослідників для пошуку тих висновків та пропозицій, які стануть у нагоді не лише фахівцям з теорії держави і права (до числа яких належать автори цих робіт), але й вченим-конституціоналістам. Узагальнено, які саме положення у монографічних дослідженнях відомих фахівців з теорії держави і права І.Я. Сенюти та Ю.Ю. Швеца щодо проблематики права на охорону здоров'я є важливим для конституційно-правових досліджень (у тому числі аргументація важливості конституційного законодавства для галузі медичного права; розробка аксіологічних аспектів, а саме дослідження таких цінностей, як здоров'я окремої особистості, а також громадське здоров'я; дослідження захисту прав пацієнтів Європейським судом з прав людини та інші).

Ключові слова: право на охорону здоров'я, право на медичну допомогу, право на життя, соціальні права, конституційні права, права людини, конституційна аксіологія.

Вступ. Право на охорону здоров'я є одним з найважливіших соціальних прав людини. Зважаючи на це, цілком зрозуміло, що цьому питанню приділяло увагу багато дослідників – фахівців з теорії права, а також фахівців у різних галузях права.

З точки зору досліджень конституційно-правових аспектів, пов'язаних з цим суб'єктивним правом, станом на 1 січня 2023 року найбільшу увагу привертають два монографічних дослідження з цього питання, саме вони й характеризуються у цій статті. Перше – це монографічна праця І.Я. Сенюти на тему «Право людини на охорону здоров'я та його законодавче забезпечення в Україні (загальнотеоретичне дослідження)», друге – праця Ю.Ю. Швеця на тему «Реалізація особою конституційного права на охорону здоров'я: порівняльно-правове дослідження».

Основна частина. Метою статті є дослідження двох вказаних вище праць українських дослідників для пошуку тих висновків та пропозицій, які стануть у нагоді не лише фахівцям з теорії держави і права (до числа яких належать автори цих робіт), але й вченим-конституціоналістам.

Матеріали і методи дослідження. У дослідженні застосовуються методи індукції, дедукції, а також аналізу і синтезу, системний, формально-логічний методи. При написанні статті автор керувався діалектичним методологічним підходом, а також спирався на такі методологічні підходи, як системний, антропоцентричний та герменевтичний.

Результати та їх обговорення. На монографічному рівні проблеми, винесені до назви статті, майже не досліджуються – увагу фахівців з конституційного права привертає або само по собі право на охорону здоров'я, або самі по собі органи Ради Європи у системі гарантування конституційних прав. Наприклад, професор Мішина (*Mishyna, 2002; Mishyna and others, 2022*) досліджувала першу групу питань, а професор Гараджаєв – другу групу питань (*Qaracayev, 2017, 2020*). А тому монографічні напрацювання у цій сфері залишаються важливими.

Автором першого аналізованого у цій статті теоретико-правового дослідження є І.Я. Сенюта – відомий фахівець, яка майже 20 років публікує свої напрацювання у сфері медичного права. У 2006 році вона успішно захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 «теорія та історія держави і права; історія політичних та правових учень» на тему «Право людини на охорону здоров'я та його законодавче забезпечення в Україні (загальнотеоретичне дослідження)». Враховуючи вагу, яку І.Я. Сенюта має у сфері медичного права, та значення теорії держави і права для галузевих досліджень, її праця привертає першочергову увагу. Варто також відмітити, що у процесі проведення свого дослідження І.Я. Сенюта оприлюднила окремі його частини у періодичних наукових виданнях.

У своїй дисертації І.Я. Сенюта зазначила, що його метою є «комплексний загальнотеоретичний аналіз права людини на охорону здоров'я та вироблення на цій основі пропозицій щодо вдосконалення законодавства України про охорону здоров'я» (*Сенюта, 2006, с. 5*). Варто наголосити на тому, що більшість сформульованих у Вступі до дисертаційного дослідження завдань автор успішно виконала. Але при цьому слід підкреслити, що автор була істотно обмежена тим обсягом, який є традиційним для дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Поставивши перед собою доволі амбітне наукове завдання (надати характеристику обраному суб'єктивному праву та його законодавчому забезпеченню), І.Я. Сенюта окремим його аспектам приділила більше уваги, окремим аспектам – менше уваги.

Варто констатувати, що значна увага приділена питанням, які охоплюють структуру аналізованого права (підрозділ 2.2. «Структура природного права людини на охорону здоров'я», с. 36–51). Навряд чи можна погодитись з тим, що право на охорону здоров'я належить до природних прав, але у цьому полягають перспективи подальших досліджень. Що ж до дисертації І.Я. Сенюти, то вона в якості найбільшого за обсягом підрозділу містить підрозділ 3.1. «Законодавче забезпечення права людини на охорону здоров'я в Україні» (с. 52–105).

Характеризуючи зміст цього підрозділу в авторефераті своєї дисертації, І.Я. Сенюта констатує, що в Україні вже назріла необхідність виокремити галузь права, яка б узагальнила норми щодо охорони здоров'я та відповідного суб'єктивного права. Вона не пропонує конкретної назви для цієї галузі (хоча наводить можливі варіанти), але у конституційно-правових дослідженнях це і не є важливим.

З точки зору фахівців з конституційного права важливим є два аспекти, окреслені у цьому підрозділі дисертаційного дослідження І.Я. Сенюти.

По-перше, це те, що вона віддала належне значенню конституційного законодавства для цієї галузі, створення якої вона пропонує. Так, І.Я. Сенюта пише про цю галузь, що вона має бути – і фактично вже є – «комплексною, оскільки вміщує норми практично усіх інших галузей права чи законодавства (конституційного, адміністративного, цивільного, фінансового, екологічного, соціального забезпечення тощо)» (*Сенюта, 2006: 8*). Отже, автор віддає належне конституційному законодавству, ставлячи його положення на перше місце серед інших галузевих положень.

По-друге, це те, що І.Я. Сенютою в межах аналізованого підрозділу був «проведений порівняльно-правовий аналіз конституційної регламентації права людини на охорону здоров'я у зарубіжних державах, систематизовані Основні Закони цих держав за таким критерієм як чіткість викладу норм, які гарантують досліджуване право» (*Сенюта, 2006: 9*). Ці узагальнення також є надзвичайно важливими для фахівців з конституційного права – тому, що фахівець у сфері медичного права вже опрацювала відповідні нормативні положення та «розставила акценти», виходячи з цінності здоров'я окремої особистості та громадського здоров'я.

Також, слід відмітити ще одну працю І.Я. Сенюти, яка стала надзвичайно важливою для дослідників конституційно-правового спрямування – це її стаття на тему «Права пацієнтів у рішеннях Європейського Суду з прав людини» (Сенюта, 2006: 13-20). Знов-таки, у цьому дослідженні під кутом зору фахівця з теорії держави і права проаналізовано проблеми саме в межах суб'єктивного права на охорону здоров'я.

Друга праця, яка є важливою для врахування при проведенні конституційно-правових досліджень суб'єктивного права на охорону здоров'я, – це праця Ю.Ю. Швеця на тему «Реалізація особою конституційного права на охорону здоров'я: порівняльно-правове дослідження» – дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук.

Ю.Ю. Швець зазначив, що метою його роботи було «дослідження шляхів реалізації конституційного права особи на охорону здоров'я, а саме визнання, дотримання і гарантування даного права в умовах соціальної правової держави. Накреслена дослідницька мета асоційована з розв'язанням вагомої теоретико-практичної проблеми – вдосконаленням механізму реалізації конституційного права особи на охорону здоров'я» (Швець, 2019, с. 5). Варто взяти це до уваги та висловити певні міркування з цього питання.

Ще одне, що варто взяти до уваги – це те, як автор сформулював об'єкт та предмет свого дисертаційного дослідження. Предмет традиційно майже повністю співпадає з назвою роботи. А ось «об'єктом дисертаційного дослідження є конституційне право особи на охорону здоров'я» (Швець, 2019: 5). Навряд чи таке звуження об'єкта можна визнати справедливим. Але, слід зазначити, що у роботі автор послідовно дотримується того, як він визначив об'єкт свого дослідження. Внаслідок цього, у роботі надзвичайно багато уваги приділяється аналізованому суб'єктивному праву, і частково це впливає на повноту викладення матеріалу про його гарантії, – як соціальні, так і юридичні.

Попри те, що у назві увагу акцентовано на реалізації суб'єктивного права на охорону здоров'я, три з п'яти розділів дисертаційного дослідження присвячено не гарантіям цього права, а самому суб'єктивному праву безпосередньо.

По-перше, це Розділ 1 «Конституційне право на охорону здоров'я як об'єкт наукового пізнання», в якому розміщено такі підрозділи:

- джерельна база та обґрунтування напрямів дослідження;
- місце та роль права особи на охорону здоров'я у системі конституційних прав людини і громадянина;
- соціально-правовий складник конституційного права особи на охорону здоров'я (Швець, 2019: 38-109).

Як впливає з посилення на сторінки, на яких розміщено цю розробку, вона охоплює приблизно 70 сторінок. Ще раз варто підкреслити, що автор (попри назву свого дослідження) не пише про гарантії аналізованого права, а зосереджується на самому праві.

По-друге, це Розділ 2 «Теоретико-правові засади дослідження конституційного права особи на охорону здоров'я у національному та міжнародному праві». Цей розділ повністю присвячено аналізованому суб'єктивному праву. Він включає такі підрозділи:

- принципи конституційного права особи на охорону здоров'я;
- стан національного конституційного законодавства про права особи на охорону здоров'я;
- міжнародні стандарти конституційного права особи на охорону здоров'я (Швець, 2019: 115-189).

Варто зауважити, що це ще приблизно 70 сторінок, присвячених не гарантіям аналізованого права, а безпосередньо цьому праву (про це свідчить не тільки наведений вище план Розділу, але й ознайомлення з його текстом).

По-третє, це значна частина останнього Розділу дисертаційного дослідження Ю.Ю.Швеця – Розділу 5 «Розвиток національного конституційного законодавства про право особи на охорону здоров'я». Цей Розділ складається з трьох структурних частин, дві з яких присвячені – що відображено у їхніх назвах – як раз конституційному праву на охорону здоров'я. Мова йде про підрозділи 5.1 та 5.2, які озглавлено відповідно:

- пріоритетні напрями державної політики забезпечення реалізації конституційного права особи на охорону здоров'я;
- шляхи імплементації досвіду зарубіжних країн конституційного захисту права особи на охорону здоров'я (Швець, 2019: 350-380).

У цілому, ще 30 сторінок дослідження Ю.Ю. Швеця присвячено питанню, а за підсумками трьох вищевказаних розділів – усього приблизно 170 сторінок тексту, до яких слід додати ще й сторінки тих структурних частин дисертаційного дослідження, у яких викладено підсумки роботи (висновки до розділів 1, 2, 5 та загальні висновки). Таким чином, з 469 сторінок тексту 170 сторінок присвячено виключно аналізованому праву, це 36,25% роботи, або приблизно третина.

Здавалося б, це робить недоцільним продовження наукових напрацювань у цьому напрямі, особливо коли йдеться про кваліфікаційні дослідження рівня доктора філософії (кандидата юридичних наук). Але, по відношенню до конституційного права на охорону здоров'я це є не зовсім вірним.

Попри те, що у 2019 році Ю.Ю. Швець успішно захистив своє дисертаційне дослідження, на сучасному етапі розробки у цьому напрямі є актуальними та нагальними. Адже ті фактори, які автор відмітив у Вступі як такі, що обумовлюють актуальність його праці, не змінилися (це можливість підвищити ефективність результатів медичної реформи, що відбувається в Україні, необхідність скоригувати показники стану громадського здоров'я у кращу сторону, нормативне оформлення результатів пошуку можливостей нівелювання впливу негативних факторів навколишнього середовища на громадське здоров'я).

Варто також зауважити, що завдяки наявності нових напрацювань з питань історіографії, якісного та кількісного аналізу окремих актів конституційного законодавства, які застосовуються при регламентації конституційного права на охорону здоров'я, у наближених за часом дослідженнях можна зосередитись не на описовій частині проблеми, а на тих актуальних проблемах теорії і практики, які ставлять перед державою реалії сьогодення. Як раз у цьому і полягають перспективи подальших досліджень у цьому напрямі.

Висновки. Узагальнено, що відомий фахівець з теорії держави і права І.Я. Сенюта присвятила низку своїх праць, у тому числі дисертаційне дослідження на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук, проблематиці права на охорону здоров'я. Сформульовано, що для фахівців з конституційного права важливим є наступні висновки та пропозиції І.Я. Сенюти: а) вона здійснила конституційно-порівняльний аналіз конституційного регулювання права на охорону здоров'я в Україні та у зарубіжних країнах, звернувши особливу увагу на систематизацію Основних Законів, з акцентом на нормотворчу техніку; б) вона аргументувала важливість конституційного законодавства для галузі медичного права, створення якої вона пропонує (а саме, ставить його положення на перше місце серед інших галузевих положень); в) вона розробила аксіологічні аспекти, а саме дослідила такі цінності, як здоров'я окремої особистості, а також громадське здоров'я; г) вона дослідила захист права пацієнтів Європейським судом з прав людини.

Узагальнено, що відомий фахівець з теорії держави і права Ю.Ю. Швець присвятив низку своїх праць, у тому числі дисертаційне дослідження на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук, проблематиці права на охорону здоров'я. Сформульовано, що для фахівців з конституційного права важливим є наступні висновки та пропозиції Ю.Ю. Швеця: а) він провів порівняльно-правове дослідження реалізації особою конституційного права на охорону здоров'я, охопивши широке коло джерел; б) він сформулював теоретико-правові засади дослідження конституційного права особи на охорону здоров'я у національному та міжнародному праві (у тому числі дослідив принципи конституційного права особи на охорону здоров'я; стан національного конституційного законодавства про права особи на охорону здоров'я; міжнародні стандарти конституційного права особи на охорону здоров'я); в) він дослідив розвиток національного конституційного законодавства про суб'єктивне право на охорону здоров'я, при цьому визначивши пріоритетні напрями державної політики забезпечення реалізації цього права, а також шляхи імплементації досвіду зарубіжних країн щодо його захисту.

Список використаних джерел:

1. Mishyna N. Ukrainian Legislation on Associations: Constitutional Axiology And The European Court Of Human Rights' Case Koretskyu and Others v. Ukraine. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. Одеса, 2022. Т. 31. С. 57–63.
2. Mishyna N., Batanov O., Fedorenko V., Batanova N. Constitutional and Municipal Trends in the Reform of the Ukrainian Health Care System. *Krytyka Prawa. Niezależne Studia Nad Prawem*. 2022. # 14(2). P. 99–111.
3. Qaracayev C. Axiological Function of The Constitutional Court of The Republic of Azerbaijan. *Juris Europensis Scientia*. 2022. №3. С. 135–138.
4. Qaracayev C. Local Self-government in the Republic of Azerbaijan: Problems of the Administrative Supervision. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2022. № 57. С. 24–27.
5. Сенюта І.Я. Право людини на охорону здоров'я та його законодавче забезпечення в Україні (загальнотеоретичне дослідження) : дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2006. 217 с.
6. Швець Ю.Ю. Реалізація особою конституційного права на охорону здоров'я: порівняльно-правове дослідження: дис. ... д-ра юрид.наук. Ужгород, 2019. 496 с.

References:

1. Mishyna N. (2022). Ukrainian Legislation on Associations: Constitutional Axiology And The European Court Of Human Rights' Case Koretskyu and Others v. Ukraine. *Naukovi pratsi Natsional'noho universytetu «Odes'ka yurydychna akademiya»*, Odesa, Vol. 31, pp. 57–63.
2. Mishyna N., Batanov O., Fedorenko V., Batanova N. (2022). Constitutional and Municipal Trends in the Reform of the Ukrainian Health Care System. *Krytyka Prawa. Niezależne Studia Nad Prawem*, Vol. 14(2), pp. 99–111.
3. Qaracayev C. (2022). Axiological Function of The Constitutional Court of The Republic of Azerbaijan. *Juris Europensis Scientia*, 3, pp. 135–138.
4. Qaracayev C. (2022). Local Self-government in the Republic of Azerbaijan: Problems of the Administrative Supervision. *Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Yurysprudentsiya*, 57, pp. 24–27.
5. Senyuta I.Ya. (2006). Pravo lyudyny na okhoronu zdorov'ya ta yoho zakonodavche zabezpechennya v Ukrayini (zahal'noteoretychne doslidzhennya) : dys. ... kand. yuryd. nauk. [The human right to health care and its legal support in Ukraine (general theoretical study): diss. ... candidate law of sciences]. Lviv, 2006. 217 p. [in Ukrainian].
6. Shvets Yu.Yu. (2019). Realizatsiya osoboyu konstytutsiynoho prava na okhoronu zdorov'ya: porivnyal'no-pravove doslidzhennya: dys. ... d-ra yuryd.nauk. [Implementation of a person's constitutional right to health care: a comparative legal study: dissertation. ... doctor of law]. Uzhgorod, 2019. 496 p. [in Ukrainian].